ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ "ΡΩΜΗΟΥ,,

Τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, δὲν ἐπρόσθεσε μὲ τὸ τελευταῖον βιβλίον του ὁ Σουρῆς οὔτε στὴν φήμην του, οὔτε στὴν φιλολογίαν, μ' ὅλην τὴν ἐναντίαν γνώμην τὴν ὁποίαν πανηγυρικῶς εἰς διάστημα δύο τριῶν ἡμερῶν ἐξεσάλπισαν ὅλ' αἱ δημοσιογραφικαὶ σάλπιγγες τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Σουρῆς οὔτ' ἐκέρδισε τίποτε, οὔτε πάλιν κ' ἐζημιώθη μὲ τὸν ἕκτον τόμον τῶν ποιημάτων του—δεύτερον μέρος τοῦ Φασουλῆ φιλοσόφου—ἔμεινε δὲ, καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ὁ ποιητὴς τοῦ «Ρωμηοῦ»—ἀφοῦ καὶ ὁ νέος τόμος του τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως ἐξεταζόμενος, τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ ἕνα φύλλο τοῦ «Ρωμηοῦ» του διπλοῦν, τετραπλοῦν ἢ καὶ εἰκοσαπλοῦν ἀκόμη κατ' ὄγκον.

* * *

Τὸ ἔργον τοῦ Σουρῆ δὲν ἐπερίμενα νὰ τὸ ἰδῶ μέσα στὶς 150 περίπου σελίδες τοῦ Φασουλῆ φιλοσόφου, καθὼς δὲν τὸ ἐζήτησα ποτέ μου μέσα στῶν προηγουμένων τόμων του τὶς σελίδες

Τὸ ἔργον τοῦ Σουρῆ τὸ εἶδα, καὶ τὸ βλέπω τόσα χρόνια τώρα μέσα στοὺς τόμους τοῦ «Ρωμηοῦ», αἱ δὲ ἄλλαι ἐκδόσεις του, μὲ τὰς ὁποίας κάθε τόσον ἐμπνέει τὰ ἐγκώμια κριτικὰ κλαρίνα, μόνον ὡς Πασχαλινὰ παραρτήματα τοῦ «Ρωμηοῦ» του ἠμποροῦν νὰ κριθοῦν.

Τίποτε ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ μᾶς λέει τόσα χρόνια τώρα μὲ τὸν «Ρωμηόν» του, δὲν μᾶς εἶπε μὲ τοὺς τόμους του. Καμμίαν νέαν χορδὴν τῆς εὐθύμου λύρας του δὲν μᾶς ἔκρουσε. Κανέναν καινούργιον Σουρῆ δὲν μᾶς παρουσίασε.

Καὶ σ' αὐτὸ λοιπὸν στηρίζεται ὅλη ἡ δύναμίς του, ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας του, ὅλη ἀκόμα ἡ δημοτικότης του.

Ὡς «Ρωμηὸν» τὸν ἀγάπησε ὁ λαός, ὡς «Ρωμηὸν» τὸν ᾐσθάνθη, καὶ ὡς «Ρωμηὸς» φροντίζει πάντοτε καὶ τοῦ παρουσιάζεται.

* * *

Τίποτε περισσότερον ἀπ' αὐτὸ δὲν τοῦ ἐζήτησαν οἱ θαυμασταί του κ' εὐτυχῶς τίποτε περισσότερον δὲν τοὺς ἔδωσε. Μᾶς φθάνει ὁ Σολωμός, μᾶς φθάνει ὁ Βαλαωρίτης, μᾶς φθάνουν οἱ ἄλλοι ποιηταί μας, οἱ ἀληθινοί, τελειότεροι καὶ σύγχρονοι. Ὅλοι μακαριζόμαστε κ' ἂν εἴμαστε, ἔχομε τέσσαρας ἢ πέντε ποιητὰς ἀληθινοὺς νὰ τοὺς ὑψώσωμε μ' ὑπερηφάνειαν. Ἔχομε κ' ἕνα Σουρῆν—μίαν μάκιναν ποῦ κάνει ἀκατάπαυστους στίχους καὶ ῥίμες, ἐξαργυρωνομένους ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῖς μετρητοῖς—ἕνα ἁπλοῦν καὶ ἄξιον ἄνθρωπον, ποῦ ἔχει τὸ χάρισμα τὸ πολύτιμον καὶ τὸ μοναδικὸν νὰ μᾶς κάμνη νὰ γελοῦμε μὲ τὰ χάλια μας καὶ νὰ τὰ βλέπουμε ὅλα τὰ περὶ ἡμᾶς καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἄξια μόνον νὰ γεννοῦν φαιδροὺς στίχους καὶ εὔτροφες ῥίμες.

Γιατί λοιπὸν καὶ καλὰ νὰ θέλομε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν νὰ τὸν σκεπάσουμε μὲ τὰ σκονισμένα φιλολογικὰ διπλώματα, τὰ τόσον εὐκόλως ἀπονεμόμενα στὸν τόπο μας, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουμε νὰ τραβάη ἴσια τὸν δρόμο του καὶ νὰ μᾶς διασκεδάζῃ;

Ὁ Θέμος Ἄννινος εἶνε ὁ πρῶτος καὶ ὁ μόνος γελοιογράφος μας καὶ τέτοιος ἔμεινε. Δὲν ἐζήτησε ποτὲ νὰ κάνη τὸν φιλόσοφο, οὔτε τὸν ποιητή, οὔτε τὸν γλύπτη. Ὁ Παλαμᾶς δὲν ἀπεπειράθη νὰ κάνη ποτὲ στίχους τοῦ κάρρου καὶ νὰ μᾶς φαιδρύνη. Ὁ Παπαδιαμαντης δὲν ἐδοκίμασε νὰ μᾶς περιγράψη πῶς χορεύουν στὶς σάλες τοῦ κ. Σκουζὲ ἢ πῶς παίζουν τὸ λόουν-τένυς στὴ Κηφισσιά. Ὁ Γαβριηλίδης δὲν ἔκανε ποτέ του στίχους.

Ὁ Σουρῆς μόνον κατεδικάσθη ἀπὸ τοὺς θαυμαστάς του νὰ τὰ κάνη ὅλα;

Τί συμφορὰ εἶνε αὐτή;

* * *

Τὸν εἶπαν κ' Ἐθνικὸν ποιητήν. Ἂν Ἐθνικό μας γνώρισμα εἶνε μόνον ἡ σαπίλα μας, τότε πραγματικῶς ὁ Σουρῆς εἶνε ὁ Ἐθνικός μας ποιητής, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν Ρωμαίϊκη σαπίλα ἐμπνέεται.

Τὸν ἀπεκάλεσαν νέον Ἀριστοφάνη. Νὰ σᾶς 'πῶ, ἔχω κάποιαν ἐπιφύλαξιν γιὰ τὸν τελευταῖον χαρακτηρισμόν, ἀφοῦ ὁ μὲν Σουρῆς **βλέπει** μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σαπίλας κ' ἐμπνέεται, ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἔπαιρνε καὶ κάποιο χειρουργικὸ λεπίδι στὰ χέρια του καὶ προσπαθοῦσε νάνοιγη τὰ κοινωνικὰ ἀποστήματα, νὰ φθάνη στὸ βάθος τῆς σαπίλας καὶ νὰ καθαρίζη τοὺς γύρωθεν ἱστοὺς - πρᾶγμα ποῦ δὲν θὰ τὸ κάνη ποτὲ ὁ πονόψυχος ποιητὴς τοῦ «Ρωμηοῦ», ὁ ὁποῖος καὶ κουνοῦπι ἀκόμη τρέμει νὰ σκοτώση.

Τί εἶνε λοιπὸν ὁ Σουρῆς;

Νομίζω πῶς ἐπροσπάθησα νὰ τὸ δείξω παραπάνω. Εἶνε ὁ ἀκαταπόνητος στιχουργός, εἶνε ὁ εὔθυμος πνευματικὸς σύντροφός μας, εἶνε ὁ Μισοαριστοφάνης μας, εἶνε τὸ γέννημα καὶ τὸ θρέμμα τῆς σαπίλας μας καὶ ὁ ψάλτης αὐτῆς.

Εἶν' ἐπὶ τέλους καὶ ὁ συντάκτης τοῦ «Ρωμηοῦ».

Ἂν ὁ τελευταῖος τίτλος του δὲν σᾶς συγκινεῖ, δὲν σᾶς ἐξαναγκάζει νὰ βγάλετε τὸ καπέλλο σας καὶ νὰ τὸν χαιρετήσετε, νὰ με συγχωρεῖτε. Ἂν οἱ Ρωμηοὶ δὲν ἐτρέφαμεν τόσην ἀντιπάθειαν στὰ **καλὰ** βιβλία, στὰς **καλὰς** ἐφημερίδας, στὰ **καλὰ** ἔργα, στὸ **καλὸν** ἐν γένει, ἢ ἂν ὁ Σουρῆς εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ γεννηθῇ στὸ Παρίσι ἢ στὴν Λόνδρα, ὁ «Ρωμηός» του - κύριοι Ρωμηοί, ποῦ μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθώνετε νάγοράζετε τρεῖς τέσσαρες χιλιάδες φύλλα κάθε Σάββατο! —θὰ πωλοῦσε 40 καὶ 400 ἀκόμη χιλιάδες φύλλα τὴν ἑβδομάδα καὶ ὁ ποιητής του θὰ ἠμποροῦσε νάναπαύεται τώρα ἐπὶ τῶν δαφνῶν του κ' ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων του καὶ νὰ γράφη μόνον κάθε δύο τρία χρόνια ἕνα φυλλαδάκι μὲ τραγούδια γιὰ νὰ μὴ ξεχνάῃ τὴν τέχνη του.

* * *

Δὲν κρίνω τὸν Σουρῆ. Ἀραδιάζω μόνον στὸ χαρτὶ ἐπάνω τὰς ἐντυπώσεις ποῦ ἐγεννήθησαν στὸ κεφάλι μου μόλις ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τελευταίου βιβλίου του.

Ἂν ὁ «Φασουλῆς φιλόσοφος» προηγεῖτο τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ρωμηοῦ», θὰ τὸν ἐθαύμαζα. Διαβάζω ὅμως τόσα χρόνια τώρα τὸν «Ρωμηόν», ἔχω ζήση τόσο μὲ τὴν στιχουργίαν του καὶ μὲ τὶς ῥίμες του καὶ μὲ τὴν ἐλαφρὰν του σάτιραν καὶ μὲ τὰς παιγνιώδεις ἐμπνεύσεις του, ὥστε καὶ τὸν Φασουλῆ φιλόσοφον δὲν τὸν εὑρῆκα καθόλου νέον. Μοῦ ἐφάνηκε πολὺ γέρος, μοῦ ἐφάνηκε σὰν νὰ τὸν ἐγνώρισα πρὸ δεκαὲξ καὶ δεκαεπτὰ ἐτῶν καὶ σὰν νὰ τὸν βλέπω χρόνια καὶ χρόνια τώρα τακτικὰ στὸν δρόμο μου.

Τὸ κάτω κάτω, ἐκτιμῶ καὶ ἀγαπῶ τόσο τὸν Σουρῆ, ὥστε δὲν ἠθέλησα νὰ τὸν θυμιάσω διὰ χυδαίας ῥεκλάμας, οὔτε νὰ τὸν συγχαρῶ γιὰ τὸ τελευταῖον βιβλίον του.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΙΤΕΡΛΙΓΚ

VI

Κι' ἂν γυρίσῃ καμμιὰ 'μέρα,
Πές μου, πῶς νὰν τοῦ μιλήσω;
- Τὸν ἐπρόσμενα ἐδῶ πέρα
Πές του, ὥστε νὰ ξεψυχήσω.

Κι' ἂν ἀκόμα μὲ ρωτήσῃ,
Δίχως να μ' ἀναγνωρίσῃ;
—Μίλει του σὰν ἀδερφή,
Ἴσως θλίψι ἔχῃ κρυφή.

Κι' ἂν ρωτήσῃ ποῦ εἶσαι τάχα,
Τότε τί θελὰ τοῦ κρίνω:
—Δεῖξ' του τὸ χρυσὸ μονάχα
Δαχτυλίδι ποῦ σοῦ ἀφίνω.

Κι' ἂν ρωτήσῃ τὸ γιατί
Εἶν' ἡ σάλα ἐρημωμένη;
—Δεῖξ' τὴ λάμπα τὴ σβυστὴ
Καὶ τὴ θύρα τὴν κλεισμένη.

Καὶ για τὴ στερνὴ τὴν ὥρα
Τότε πεια σὰν μὲ ρωτήσῃ;
—Πές του, πῶς γελοῦσα ὥς τώρα
Ἀπὸ φόβο μὴ δακρύσῃ.

Αγις. Θερος

ΟΙ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΜΕΝΟΙ

(Ἀπὸ τὸ λεύκωμα τῆς κ. Δανάης Α. Κύρου)

Τὰς χειραφετημένας κυρίας τὰς θαυμάζω, διότι ἀγωνίζονται νὰ ξαλαφρώσουν τοὺς ὁμοφύλους μου ἀπὸ τὸ βάρος τῶν βαναύσων ἐργασιῶν. παραδίδουσαι εἰς αὐτοὺς τὴν ἠλακάτην των καὶ τὰ νεῦρά των ὡς μόνην ἀσχολίαν

Μέχρις ὅμως τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, ἡ ὁποία φαίνεται, πῶς θ' ἀργήσῃ μερικοὺς ἀκόμη αἰῶνας νὰνατείλῃ—μέχρι δηλ. τῆς ἡμέρας ἐκείνης ποῦ θάναστραφοῦν οἱ ὅροι, καὶ οἱ ἄνδρες, ὅπως συμβαίνῃ τώρα στὰ χωριὰ τῆς Κερκύρας, θὰ πλέκουν κάλτσες, οἱ δὲ Ρωμαῖοι θὰ εὑρίσκωνται τὰς σεληνοφωτίστους νύκτας στοὺς ἐξώστας περιμένοντες τὰς Ἰουλιέττας των νὰ περάσουν ἀπὸ κάτω καὶ νὰ τοὺς κάνουν καντάδες—ἐγὼ θὰ θαυμάζω τὰς χειραφετημένας, ἀλλὰ θὰ ὑποκλίνωμαι καὶ θἀγαπῶ μίαν ἄλλην τάξιν γυναικῶν.

Καὶ ἡ τάξις αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς παραπολὺ ὀπισθοδρομικὰς κυρίας, αἱ ὁποῖαι δεν ἀγωνίζονται μὲ τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν πένναν καὶ μὲ τὰ συνέδρια πῶς νὰ κατακτήσουν τὰ καπέλλα καὶ τὰ μπαστουνια μας, ἀλλὰ προσπαθοῦν μὲ καθε τρόπον να θεμελιώσουν στερεὰ τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν καὶ νὰ χειραφετήσουν τοὺς συζύγους τους ἀπὸ τα νεῦρα καὶ τις ἰδιοτροπίες τους.

Γραφεῖον «Ἑστίας», 22 Μαρτίου 1901

Ὁ Νουμᾶς

F. AUGUSTO DE BENEDETTI

ΤΟ ΑΙΩΝΙΟΝ ΔΡΑΜΑ (5)

Η ΚΛΩΣΤΗ ΕΣΤΡΙΦΤΗΚΕ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

Ἐδμ. (Ζωηρῶς. Περιποιούμενος αὐτὴν καὶ προσπαθῶν νὰ τὴν καθησυχάσῃ). Ἀλλ' ὄχι Ἐβελίνα, ὄχι, μὴ τὰ σκέπτεσαι αὐτά, ὄχι...

Ἐβελ. (Πάντοτε κλαίουσα καὶ μὲ λυγμούς). Αἴ.. ἔτσι, ἦταν γραπτὸ νὰ τελειώσῃ! Πολλὲς ἡμέρες τώρα τὸ καταλαβαίνω... πολλὲς ἡμέρες... μόλις μπαίνω σ' αὐτὴ τὴν κάμαρα... Ἄλλη φορὰ ἦταν ὡραῖα, κομψή, γεμάτη ἄνθη, γεμάτη ἥλιον!.. Καὶ τώρα!.. Καὶ τώρα!.. Ἆ Θεέ μου! Θεέ μου! Θεέ μου!

Ἐδμ. (ὡς ἄνω),

Ἐβελ. (ἐγειρομένη ἀποτόμως, σπογγίζουσα τὰ δάκρυα) Ποῦ εἶνε; Ποῦ εἶνε;

Ἐδμ. (ὡς ἄνω. Ἀκολουθῶν αὐτήν). Τί θὲς νὰ κάμῃς; Τί γυρεύεις;

Ἐβελ. (διακρίνουσα τὸν πῖλον). Ἆ! (θέτουσα νευρικῶς τὰ χειρόκτια καὶ τὸν πῖλον).

Ἐδμ. (ὡς ἄνω, ζητεῖ νὰ τὴν συγκρατήσῃ) Ἀλλὰ τί κάνεις τώρα; Θὲς νὰ φύγῃς... Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ φύγῃς ἔτσι, δὲν θὰ φύγῃς.. Ἀλήθεια!.. Ἴσως γιὰ μιὰ στιγμή... δὲν ξέρω τί νὰ πῶ... ἴσως νὰ εἶπα λόγια ποῦ δὲν ἔπρεπε, ποῦ δὲν ἦτο σωστὸν νὰ τὰ πῶ... Ἀλλὰ μετανοῶ καὶ—τί περισσότερον νὰ εἰπῶ—ναί, μετανοῶ. Ἐβελίνα, μεῖνε... Σοῦ ἐπαναλαμβάνω: δὲν ἐσκόπευα νὰ... Ἐὰν ἤξευρες τί λύπη μοῦ κάνεις... Δὲν ξεύρω μὲ τί τρόπον νὰ σὲ πείσω... Μεῖνε, Ἐβελίνα, μεῖνε. (Ἡ Ἐβελίνα διευθύνεται πρὸς τὴν θύραν. Ὁ Ἐδμόνδος τῆς ἁρπάζει τὸ χέρι).

Ἐβελ. (ζητοῦσα ν' ἀπαλλαγῇ, νευρικά). Ἄφησέ με, ἄφησέ με... Θέλω νὰ φύγω... ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτὴ μὲ πνίγει...

Ἐδμ. Ὄχι.. δὲν θὰ φύγῃς χωρὶς νὰ μοῦ πῇς ὅτι μὲ συγχωρεῖς, χωρὶς νὰ μοῦ πῇς πότε θὰ ξαναγυρίσῃς ἐδῶ..

Ἐβελ. (ὡς ἄνω, παλαίουσα). Ἄφησέ με νὰ φύγω..

Ἐδμ. Ναί, σ' ἀφήνω νὰ φύγῃς, ἀλλὰ προηγουμένως πρέπει νὰ μοῦ ὑποσχεθῇς ὅτι θὰ ξαναγυρίσῃς ἐδῶ, (ἐπιμένων πάντοτε περισσότερον) ὅτι θὰ ἔλθῃς πάλιν ἐδῶ...

Ἐβελ. (πάντοτε προσπαθοῦσα ν' ἀπαλλαγῇ). Ἄφησέ με, σοῦ λέγω, ἄφησέ με!..

Ἐδμ. (ὡς ἄνω). Ναί, ναί, ἀλλὰ μοῦ ὑπόσχεσαι, μοῦ ὑπόσχεσαι;...

Ἐβελ. (ὡς ἄνω. Φρικιῶσα, μὲ φωνὴν παγωμένην). Ἄφησέ με! εἶνε καλλίτερον ἀκόμη καὶ γιὰ σέ, ξέρεις γιατί ἕως τώρα ἔκλαυσα, ἀλλ' ἂν παραιτήσω τὰ κλάμματα...

Ἐδμ. (μὲ κάποιαν βιαιότητα) Θὰ ξαναγυρίσῃς ἐδῶ;

Ἐβελ. (ὡς ἄνω, μὲ ὁρμὴν ἀποσπωμένη). Ἆ ὄχι... ἐδῶ ποτὲ πλέον!... ποτὲ πλέον!. (μὲ ὁρμὴν πηγαίνει ὅπως ἐξέλθῃ, ἀλλὰ σταματᾷ αἴφνης ὡσεὶ καταληφθεῖσα ὑπὸ σκέψεώς τινος, ἀφαιρεῖ ἓν χειρόκτιον, ἐξάγει τὸ δακτυλίδιον ἀπὸ τὸν δάκτυλον, γυρίζει πίσω, πηγαίνει πρὸς τὸν Ἐδμόνδον, ὅστις καταβεβλημένος εἶχε μείνῃ ἀκίνητος ἀτενίζων αὐτὴν καὶ τοῦ τὸ δίδει).

Ἐδμ. (αἴφνης μὲ συγκίνησιν). Τὸ δακτυλιδάκι ποῦ σοῦ ἔδωσα;

Ἐβελ. (βλέπουσα ὅτι ὁ Ἐδμόνδος δὲν κάμνει κίνημα ὅπως τὸ πάρῃ, τὸ ἀποθέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐκ νέου διευθύνεται ὅπως ἀναχωρήσῃ).

Ἐδμ. (ὡς ἄνω, ζωηρῶς). Μοῦ τὸ ἐπιστρέφεις; (ἀκολουθῶν αὐτήν). Ὄχι, Ἐβελίνα, ὄχι, σὲ παρακαλῶ... Δὲν θέλεις νὰ ξαναγυρίσῃς ἐδῶ... Ἔχεις δίκηο. Δὲν ἐπιμένω πλέον. Ἀλλὰ πές μου ὅτι μὲ συγχωρεῖς, Ἐβελίνα. Μήπως εἶνε τίποτε ποῦ δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ μὲ συγχωρήσῃς;.. Ἐὰν εἶνε τίποτε τέτοιο. πές μου το... (Ἡ Ἐβελίνα εὑρίσκεται εἰς τὴν θύραν). Ἄκου... τοὐλάχιστον... ἐὰν ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγες... νὰ ἑνωθῶμεν... κρυφά...

Ἐβελ. (ἀνατριχιάζει—σταματᾷ—πάντοτε ἐστραμμένη πρὸς τὴν θύραν).